

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การเคลื่อนย้ายแรงงานจากถิ่นที่อยู่ที่ย่ำแย่กว่าไปสู่ถิ่นที่เจริญกว่า นับเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั่วโลกมาช้านาน โดยเฉพาะประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน แน่แน่นอนว่าแรงงานจากประเทศที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่กว่าย่อมหลั่งไหลเข้าไปขายแรงงานในประเทศที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า อย่างเช่น ประเทศไทยที่มีการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วจนล้นหน้าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศพม่า ทำให้มีแรงงานอพยพเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก จนรัฐบาลต้องนำมาตรการต่างๆ มาปฏิบัติเพื่อให้แรงงานอยู่ในระบบ อีกทั้งยังเป็นการสกัดกั้นแรงงานใหม่ และแรงงานผิดกฎหมายไม่ให้เข้าไปในประเทศอีก ขณะเดียวกันก็ยังได้นำเอานโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าว มาปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลกับหลายๆ ฝ่าย เช่น ทั่วโลกอาจจับตามองที่ท่าของรัฐบาลไทย ที่มีต่อแรงงานที่อพยพเข้ามาไม่ว่าจะเป็นด้วยสาเหตุการลี้ภัยทางการเมือง หรือการลี้ภัยทางเศรษฐกิจก็ตาม ซึ่งหากรัฐบาลกระทำการอันใด ที่แสดงให้เห็นถึงความไร้มนุษยธรรม แน่แน่นอนว่านานาชาติต้องนำประเด็นนี้ขึ้นมาเป็นข้อต่อรองกับไทย แม้ว่าทางรัฐบาลจะผ่อนผันให้แรงงานเหล่านั้นสามารถทำงานได้ แต่อาชีพที่พวกเขาทำจะต้องเป็นอาชีพที่ได้กำหนดไว้ให้เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานประเภทกรรมกร และจะต้องทำในเขตพื้นที่ที่กำหนดเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสงวนสิทธิในการประกอบอาชีพให้กับแรงงานไทยได้มีโอกาสในการเลือกทำงานมากกว่า

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกระทบจากการนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าว ปี 2541 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาในเรื่องปัจจัยดึงดูด และปัจจัยผลักดันที่ก่อให้เกิดแรงงานอพยพ ความจำเป็นในการใช้แรงงานต่างด้าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ จากการนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวมาปฏิบัติ ตลอดจนสัมฤทธิ์ผลของนโยบายตัวนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผลของการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความจำเป็นในการใช้แรงงาน และปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนทำให้แรงงานพม่าเข้ามาทำงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิจการต่างๆ ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงมีความจำเป็นในการใช้แรงงานพม่า เนื่องจากแรงงานท้องถิ่นขาดแคลน ประกอบกับแรงงานที่มีอยู่ไม่นิยมทำงานประเภทกรรมกร หรือมีบางส่วนที่ทำแต่ก็เพียงแค่ระยะสั้นๆ เท่านั้น ทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย

ยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ นายจ้างก็ยิ่งต้องการแรงงานเหล่านี้มากขึ้น เพราะราคาถูก และหาง่าย เนื่องจากสภาพปัญหาภายในประเทศพม่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาความอดอยากมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.23 และปัญหาการสู้รบที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ รองลงมา คิดเป็นร้อยละ 73.53 ส่วนปัจจัยในประเทศไทยที่เป็นสาเหตุให้มีแรงงานเข้ามามากที่สุด ในเขตอำเภอเมือง คือ คนไทยมีความโอบอ้อม อารี คิดเป็นร้อยละ 92.55 รองลงมา คือ ภูมิประเทศที่เชื่อมต่ออำนวยความสะดวกติดต่อกัน ร้อยละ 90.43 ทำให้ชาวพม่าโดยเฉพาะที่มีเชื้อชาติไทยใหญ่เข้ามาขายแรงงานเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 98.94 อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่กล่าวว่า ควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมปริมาณการเข้า ออก ของแรงงานเหล่านี้

2. ค่าจ้าง และค่าสวัสดิการต่างๆ ของแรงงานไทย และแรงงานพม่า

แรงงานไทยส่วนใหญ่มักเกี่ยงงาน เลือกรับงาน หยุ่งงานบ่อย เรียกร้องสวัสดิการมาก แต่มีฝีมือและทักษะในการทำงาน สามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการของนายจ้างได้ดีกว่าแรงงานพม่า แต่แรงงานพม่า ไม่เกี่ยงงาน มีความขยัน อดทน ไม่จำเป็นที่นายจ้างจะต้องหาสวัสดิการให้ครบเหมือนแรงงานไทย งานที่แรงงานพม่าทำส่วนใหญ่จะเป็นงานร้านอาหาร ร้อยละ 40.43 รองลงมา คือ งานขายวัสดุก่อสร้าง ร้อยละ 27.66 ซึ่งลักษณะงานจะเป็นงานประจำ ได้ค่าจ้างเป็นรายเดือน ร้อยละ 69.15 รองลงมา คือ งานชั่วคราว จ่ายค่าจ้างเป็นรายวัน ร้อยละ 19.15 ซึ่งเงินเดือนของแรงงานส่วนใหญ่เหล่านี้จะอยู่ระหว่าง 50 – 70 บาท/วัน หรือ 1,500 – 2,100 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 40.43 รองลงมา คือ 71 – 90 บาท/วัน หรือ 2,101 – 2,700 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 34.04 สวัสดิการที่ได้รับมากที่สุด คือ ที่พัก และน้ำดื่ม / น้ำใช้ ร้อยละ 21.78 รองลงมา คือ ค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 20.06 สำหรับแรงงานไทย ส่วนใหญ่จะทำงานเกี่ยวกับขายวัสดุก่อสร้าง ร้อยละ 47.06 รองลงมา คือ ร้านอาหาร ร้อยละ 36.47 ลักษณะงานที่ทำจะเป็นงานประจำ จ่ายค่าจ้างเป็นรายเดือน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.24 รองลงมา คือ งานชั่วคราว จ่ายค่าจ้างแบบเหมาจ่าย คิดเป็นร้อยละ 11.76 ค่าจ้างส่วนใหญ่ที่แรงงานไทยได้รับ คือ 71 – 90 บาท/วัน หรือ 2,101 – 2,700 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 44.74 รองลงมา คือ 50 – 70 บาท/วัน หรือ 1,500 – 2,100 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 35.29 สวัสดิการที่ได้มากที่สุด คือ ที่พัก และค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 23.81 รองลงมา คือ อาหาร และน้ำดื่ม/น้ำใช้ ร้อยละ 20.63 แต่โดยมาก นายจ้างจะจัดสวัสดิการให้เท่ากัน ทั้งของแรงงานไทย และแรงงานพม่า นอกจากจะเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายเท่านั้นที่จะได้น้อยกว่าแรงงานเหล่านี้

3. ผลกระทบต่อแรงงานไทย จากการมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในส่วนของแรงงานไทย พบว่า แรงงานไทยมีอำนาจในการต่อรองกับนายจ้างน้อยลง คิดเป็น 100% รองลงมา คือ นายลดการจ้างงานแรงงานไทย ร้อยละ 96.42

4. การนำนโยบายผลักดันแรงงานต่างด้าวปี 2541 มาปฏิบัติ หลังเกิดวิกฤตการณ์ เศรษฐกิจ

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการได้รับความเสียหาย เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในกิจการร้านอาหาร และ ก่อสร้าง บางรายถึงกับปิดกิจการ จึงมีการรวมตัวกันของนายจ้างทำหนังสือร้องเรียนให้ทางรัฐบาล ยี้ระยะเวลาของการผ่อนผันออกไปอีก

ผลกระทบต่อแรงงานไทย

การนำนโยบายนี้มาปฏิบัติทำให้แรงงานมีโอกาในการทำงานมากขึ้น สามารถต่อรองกับ นายจ้างได้มากขึ้นกว่าเดิม

ผลกระทบต่อแรงงานพม่า

แรงงานพม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลดลงเป็นจำนวนมาก มีโอกาสในการ ทำงานน้อยลง ส่วนใหญ่ออกไปรับจ้างทำการเกษตรแถบชานเมือง บางรายก็ยังคงทำอยู่ที่เดิม เพียงแต่นายจ้างไม่ให้ออกมาได้อย่างเมื่อก่อน ส่วนบางรายนายจ้างก็พาไปอาศัยตามบ้านของคน ที่นายจ้างรู้จัก และคุ้นเคย ระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงนำแรงงานเหล่านี้กลับมาทำงานใหม่

5. ผลกระทบหลังจากการนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวมาปฏิบัติ

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการหันมาใช้แรงงานไทยมากขึ้นประมาณ เพราะข้อจำกัดของนโยบายมี หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายสูง ขั้นตอนที่ยุ่งยาก และใช้เวลานาน แต่อย่างไรก็ตาม แรง งานพม่าบางส่วนก็ยังคงกลับมาทำงานตามเดิมได้ เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับงานที่ทำเป็นอย่างดี

ทำให้แรงงานไทยมีโอกาในการทำงานมากขึ้น แต่ผลเสียที่แรงงานไทยได้รับมากที่สุด จากการนำนโยบายตัวนี้มาใช้ คือ ทำให้การแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่แอบแฝงเข้ามาทำงาน กับแรงงานถูกกฎหมาย ถึง 100% อาจจะทำให้แรงงานไทยมีอำนาจต่อรอง และการมีประชากร หนาแน่นมากเกินไปในบริเวณที่แรงงานไทยอาศัยอยู่อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกาย

คิดเป็น 100%

ผลกระทบต่อแรงงานพม่า

แรงงานพม่าได้เดินทางกลับเข้ามาทำงานใหม่ แต่มีจำนวนน้อยลง เพราะนายจ้างไม่ต้องการที่จะเสียค่าใช้จ่ายสูงในการพาแรงงานเหล่านี้ไปขึ้นทะเบียนให้เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย สำหรับแรงงานพม่าที่ถูกกฎหมาย ได้รับผลกระทบจากการนำนโยบายนี้มาปฏิบัติ คิดเป็น 100% คือ ได้รับค่าแรงอย่างยุติธรรม ได้รับสวัสดิการต่างๆ เช่นเดียวกับที่แรงงานไทยได้รับ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ทำให้มีสุขภาพกายที่ดีขึ้น มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และไม่ต้องกลับไปเผชิญปัญหาต่างๆ ในประเทศพม่า รองลงมา คือ มีที่พักอาศัยโดยไม่ต้องร่อน ผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป

ในส่วน of ประชาชนทั่วไป พบว่า ผลจากการนำนโยบายผ่อนผันมาปฏิบัติที่มีต่อประชาชนมากที่สุด คือ ทำให้มีแรงงานผิดกฎหมายแอบแฝงเข้ามาทำงานอยู่กับแรงงานที่ถูกกฎหมาย และเมื่อแรงงานเหล่านี้เข้ามาเป็นจำนวนมากจะทำให้มีประชากรหนาแน่นเกินไปในที่ประชาชนอาศัยอยู่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกาย คิดเป็น 100% รองลงมาคือ แรงงานเหล่านี้ทำให้เกิดชุมชนแออัดในบริเวณที่ทำงานอาศัยอยู่ ร้อยละ 96.81

6. ขั้นตอน และวิธีการต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารของจังหวัด ในการแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าว

มีการประกาศตามสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ ป้ายประกาศ หรือแม้แต่การจัดประชุมนายจ้าง นอกจากนี้ยังส่งเรื่องให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

7. การจับกุมแรงงานผิดกฎหมายภายหลังจากนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวถูกนำมาปฏิบัติ

การจับกุมส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่อยู่ทั่วไปตามท้องถนน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรูปร่างคล้ายคนไทย แต่จากประสบการณ์ที่เกี่ยวกับคนเหล่านี้ทำให้สามารถแยกออกได้ว่าเป็นแรงงานไทย หรือแรงงานพม่า ในส่วนของรูปคดีที่แรงงานเหล่านี้มีอยู่จะเป็นเรื่องของการทะเลาะวิวาทส่วนใหญ่ ไม่มีคดีปล้น ฆ่า หรือคดีใหญ่อื่นๆ ซึ่งการดำเนินคดีของแรงงานทั้งผิดกฎหมาย และถูกกฎหมาย เมื่อถูกจับได้ ทางตำรวจจะส่งฟ้อง หลังจากนั้นรอฟังศาลตัดสิน แล้วจึงส่งให้กับทางตรวจคนเข้าเมืองเพื่อดำเนินการส่งแรงงานกลับสู่ประเทศพม่า

8. ข้อเสนอแนะในการให้ความช่วยเหลือแรงงานไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ กล่าวว่า แรงงานไทยไม่ควรเลิกงาน และควรมีจิตสำนึกที่ดีในเรื่องของความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เพราะยิ่งนับวันงานก็หามากขึ้น ควรที่จะช่วยเหลือตัวเองก่อน ไม่ใช่จะรอความช่วยเหลือแต่จากรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสกัดกั้นแรงงานพม่า

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ กล่าวว่า ควรให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแรงงานพม่าทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีแรงงานเหล่านี้ในเขตพื้นที่ของตน และกำหนดบทลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผิดกฎหมาย การร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการช่วยสอดส่องดูแล หากมีแรงงานลักลอบเข้ามาทำงาน หรือมีนายจ้างลักลอบใช้แรงงานเหล่านี้อีก

10. ความเหมาะสมของนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวปี 2541

ในส่วนของผู้สัมภาษณ์ที่ทำงานราชการ กล่าวว่า นโยบายนี้มีความเหมาะสม เพียงแต่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ควรจะเพิ่มความเข้มงวดขึ้นอีก แต่สำหรับประธานหอการค้า และผู้ประกอบการทั้งหมดกล่าวว่า ไม่มีความเหมาะสมในส่วนของอัตราค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนของแรงงานต่างด้าว และระยะเวลาในการผ่อนผันในการใช้แรงงานเหล่านี้

11. ปัญหา และอุปสรรค ในการนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวปี 2541 ของเจ้าหน้าที่ หรือสัมฤทธิ์ผลของการนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวมาปฏิบัติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ประทับกับปัญหาเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องใช้งบประมาณที่ได้รับตามปกติในขณะที่การปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ ตู้เก็บเอกสารเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว หรือแม้แต่ยานพาหนะ แต่ในส่วน of ความรู้ความสามารถ ความพร้อมในการปฏิบัติงาน ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของนโยบายของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายนั้นไม่ประสบปัญหาแต่ประการใด นอกจากนี้ความร่วมมือของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน ทุกระดับ สื่อมวลชนต่างๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เว้นแต่นายจ้างบางรายที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

5.2 อภิปรายผล

แม้ว่าอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะไม่ได้เป็นเมืองอุตสาหกรรม อย่างเช่นจังหวัดชายแดนอื่นๆ แต่ผลจากการพัฒนาตัวจังหวัด ให้กลายมาเป็นเมืองท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง การก่อสร้าง และการปรับปรุง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยปัจจัยพื้นฐานสำคัญของสิ่งเหล่านี้ คือ แรงงาน จากผลของการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้นายจ้างภาคอุตสาหกรรม มีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก และด้วยลักษณะของงานที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก เป็นงานสบาย ได้ค่าจ้างสูงทำให้แรงงานท้องถิ่นอพยพเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมกันส่วนใหญ่ ส่งผลให้แรงงานท้องถิ่นขาดแคลน แรงงานพม่าจึงดูเหมือนจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดของนายจ้าง จากสภาพทางภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย ความโอบอ้อมอารี ของคนไทย ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันมาช้านาน บวกกับสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศพม่า เช่น การสู้รบทางการเมืองที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ อีสรภาพทางการเมืองที่มีอย่างจำกัด การปฏิบัตินโยบายทางเศรษฐกิจที่ล้มเหลวของรัฐบาล การดูแลเอาใจใส่ประชาชนให้มีความกินดีอยู่ดี มีสุขภาพที่ดี ที่มีไม่ทั่วถึง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ประสบปัญหากับความยากจน ความอดอยาก จนต้องอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยอาศัยพื้นที่ที่มีพรมแดนติดกันเดินทางเข้ามา ส่วนใหญ่ประชาชนชาวพม่าที่เดินทางลักลอบเข้ามาขายแรงงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะมีเชื้อชาติไทยใหญ่ ซึ่งโดยมากแรงงานเหล่านี้จะเข้ามาอาศัยอยู่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 4 – 6 ปีขึ้นไป จากการที่แรงงานเหล่านี้เข้ามาหางานทำมีจำนวนมากขึ้น นับตั้งแต่ปี 2352 เป็นต้นมา และมีแนวโน้มว่าปริมาณของแรงงานเหล่านี้จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจึงได้เสนอนโยบายแก้ไขปัญหาลับหนิเข้าเมืองซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบด้วยเมื่อ 17 มีนาคม 2535 ซึ่งในนโยบายนี้มีตอนหนึ่งกล่าวว่า ให้มีการผ่อนผันให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองได้ทำงานชั่วคราวตามความจำเป็น โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบการผ่อนผันการจ้างแรงงานผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 2 พฤษภาคม 2538 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) พื้นที่ดำเนินการผ่อนผันการจ้างงาน ในระยะแรกให้ดำเนินการใน 4 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย ตาก กาญจนบุรี และระนอง ในระยะต่อไปจะดำเนินการในพื้นที่จังหวัดควบคุมที่เหลืออีก 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และชุมพร
- 2) คุณสมบัติ ประกอบด้วย (1) เป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าที่เดินทาง

เข้าประเทศไทยหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 (2) เป็นผู้ที่มีการปกครองได้จัดทำทะเบียนประวัติ และบัตรประจำตัวผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าไว้แล้ว (3) ให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าสามารถทำงานได้เฉพาะในพื้นที่อำเภอ และกิ่งอำเภอที่ระบุไว้ในบัตรของตนเท่านั้น

3) ขั้นตอนการขอจ้างแรงงาน ประกอบด้วย ขั้นตอนการประกันตัว ผู้หลบหนีเข้าเมืองเพื่อขอใบอนุญาตทำงาน และขั้นตอนการขอใบอนุญาตทำงาน ซึ่งนายจ้างสามารถนำแรงงานของตนมาขึ้นทะเบียนขอผ่อนผันการใช้แรงงานพม่าได้ตามกำหนดระยะเวลาที่รัฐบาลได้กำหนดให้

จากการนำนโยบายนี้มาปฏิบัติ ได้ส่งผลกระทบในด้านต่างๆ ต่อบุคคล และหน่วยงานหลายฝ่าย ในส่วนของอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ทำให้แรงงานไทยมีอำนาจในการต่อรองน้อยลง และบางกิจการถึงกับไม่มีแรงงานไทยทำงานอยู่เลย ทำให้แรงงานไทยว่างงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ สาเหตุที่ผู้ประกอบการหันมาใช้แรงงานพม่าเหล่านี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่า แรงงานพม่าไม่เกี่ยงงาน มีความขยัน อดทน ไม่ต้องกังวลในเรื่องของสวัสดิการต่างๆ ไม่หยุดงานบ่อย และที่สำคัญ คือ ค่าแรงงานถูก ช่วยให้ผู้ประกอบการลดต้นทุนการผลิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจปี 2540 ที่ผ่านมาก็ยังมีแรงงานเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมากขึ้น ขณะเดียวกันจำนวนแรงงานไทยที่ว่างงานก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ทำให้รัฐบาลมีมาตรการในการผลักดันแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย และเอาจริงเอาจังกับผู้ที่ฝ่าฝืนมากขึ้น ทำให้นายจ้างต่างๆ พากันได้รับความเดือดร้อน บางรายถึงกับปิดกิจการไปเลยจากการปฏิบัติการที่เข้มงวดของรัฐบาลในการผลักดันแรงงานเหล่านี้ สื่อต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ได้เตือนให้รัฐบาลตระหนักถึงความมีมนุษยธรรม อันจะเป็นประเด็นสำคัญที่นานาชาติจะนำมาเป็นข้อต่อรองต่างๆ ซึ่งอาจจะนำผลเสียมาสู่ประเทศไทย อีกทั้งเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยต้องหยุดชะงักเนื่องจากการปิดกิจการของผู้ประกอบการ ประกอบกับการชุมนุมของนายจ้างที่เรียกร้องให้มีการยืดระยะเวลาของการผลักดันออกไป โดยผู้ประกอบการได้อ้างว่า ตนยังหาแรงงานไทยเข้าทดแทนไม่ได้ เพราะตำแหน่งที่ตนต้องการเป็นงานที่แรงงานไทยไม่นิยมทำ และแรงงานไทยบางส่วนที่เข้ามาทำงานก็ยังไม่คุ้นเคยกับงานเหมือนกับแรงงานพม่าที่เคยทำอยู่ ดังนั้นรัฐบาลจึงควรเห็นใจ และให้เวลาพวกเขาบ้าง ทำให้รัฐบาลต้องนำนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวมาปฏิบัติในปี 2541 อีก ซึ่งเนื้อหาของนโยบายจะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของอาชีพในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวได้ ทั้งนี้รัฐบาลต้องการที่จะสงวนสิทธิให้กับแรงงานไทยในการเลือกงานทำ ซึ่งงานแต่ละประเภทที่ได้รับอนุญาตให้แรงงานพม่าทำได้นั้นจะต้องมีแรงงานไทยทำอยู่ด้วยในอัตราส่วนที่กำหนดไว้ให้ อีกทั้งแรง

งานพม่าจะต้องได้รับรับค่าแรง และสวัสดิการต่างๆ เช่นเดียวกับแรงงานไทยด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจะผ่อนผันให้มีการใช้แรงงานต่างด้าวได้ แต่ก็มีระยะเวลาในการผ่อนผันเพียง 1 ปี เท่านั้น

ในส่วนของอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น กิจกรรมที่แรงงานพม่าสามารถทำได้มีทั้งหมด 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมสวนผัก และผลไม้ กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมก่อสร้าง กิจกรรมผลิตอาหาร และเครื่องดื่ม กิจกรรมขายปลีก/ส่งสินค้า และกิจกรรมขายอาหาร และเครื่องดื่ม ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องนำแรงงานมาขึ้นทะเบียนให้แรงงานพม่าที่ทำงานอยู่เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย หรือผู้ประกอบการที่ใช้แรงงานถูกกฎหมายอยู่แล้วก็ต้องนำแรงงานเหล่านั้นมาต่ออายุ และจะต้องเสียเงินเท่ากับแรงงานที่มาขึ้นทะเบียนใหม่ ซึ่งผลที่ได้รับนั้น แม้ว่ากิจกรรมต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองผู้ประกอบการจะหันมาใช้แรงงานไทยเพิ่มมากขึ้น แต่การจ้างงานแรงงานพม่าก็ยังคงมีอยู่ และการลักลอบการใช้แรงงานผิดกฎหมายก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิมเพียงแต่นายจ้างเพิ่มความระมัดระวังในการใช้แรงงานเหล่านั้นมากขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเอาจริงเอาจังมากขึ้น จากการที่มีประชากรอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันเป็นจำนวนมากนั้น ทำให้เกิดชุมชนแออัด ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกาย อันเนื่องมาจากโรคติดต่อซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในแรงงานพม่า โดยเฉพาะในส่วนของแรงงานที่ผิดกฎหมาย เพราะไม่ได้รับการตรวจสุขภาพ อย่างไรก็ตาม แรงงานที่ถูกกฎหมายก็อาจเป็นตัวแทนเชื้อได้เช่นกัน เนื่องจากเชื้อบางชนิดยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่ในตอนที่ได้รับการตรวจ นอกจากชุมชนแออัดแล้ว อาจจะต้องระวังในเรื่องของยาเสพติด หรือการก่อคดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจี้ ปล้น หรือฆ่าชิงทรัพย์ สังเกตได้จากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ ที่มีแรงงานต่างด้าวกระทำความผิด ซึ่งการตามจับจะทำได้ยากมาก เพราะแรงงานเหล่านี้สามารถหนีกลับเข้าประเทศตนได้ แม้ว่าจะเป็นแรงงานถูกกฎหมายก็ตาม เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ไม่มีบัตรประจำตัว หรือหลักฐานอื่นๆ พอที่จะจับตัวมาดำเนินคดีได้ หรือแรงงานพม่าอาจจะใช้พื้นที่ที่แรงงานอาศัยอยู่เป็นที่ตั้งในการทำการต่อต้านรัฐบาลพม่าอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ แต่ในส่วนของอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ของแรงงานพม่าที่เข้ามาส่วนใหญ่ก็เพียงเพื่อต้องการมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความเป็นอยู่อย่างสงบสุข ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจ พบว่า คดีส่วนใหญ่ที่แรงงานต่างด้าวมียานั้น จะเป็นคดีทะเลาะวิวาท ไม่ใช่คดีชิงทรัพย์ หรือการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อก่อความไม่สงบสุขแต่อย่างใด ซึ่งหากจะมองในส่วนของผลกระทบจากการนำนโยบายผ่อนผันแรงงานต่างด้าวต่อแรงงานที่ถูกกฎหมาย จะเห็นได้ว่า แรงงานเหล่านี้ได้รับค่าแรง และสวัสดิการต่างๆ ยุติธรรมมากขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งสุขภาพจิต และสุขภาพกาย มีที่พักพิงไม่ต้องเร่ร่อน ไม่ต้องกลับไปเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในประเทศพม่า ซึ่ง

ส่วนนี้นับเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทย เพราะเมื่อแรงงานเหล่านี้มีความเป็นอยู่ที่ดีแน่นอนว่าพวกเขาต้องการให้ครอบครัว หรือญาติพี่น้องของพวกเขาที่มีความเป็นอยู่ที่ดีเช่นกัน การลักลอบเข้ามาของคนเหล่านั้นจะต้องเพิ่มมากขึ้น 100% แม้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จะเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่ทุกคนทุกฝ่ายจะมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีแค่ไหนก็ตาม ปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็คือ ความเพียบพร้อมในด้านทรัพยากรบุคคล ซึ่งในเขตอำเภอเมืองนั้นนับว่ามีเจ้าหน้าที่ที่คอยปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวน้อยมาก เช่น การออกตรวจตราตามพื้นที่ต่างๆ เจ้าหน้าที่ที่ตรวจคนเข้าเมืองต้องออกกันเกือบทุกคน ซึ่งหากเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นจะมีเพียงเจ้าหน้าที่คนเดียวที่คอยรับมือ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในเรื่องของงบประมาณที่ไม่พอเพียง อุปสรรคในการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ หรือตู้เอกสารที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลของแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ ความร่วมมือของประชาชนทุกฝ่ายยังเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งบางครั้งที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตรวจตราตามร้านค้า หรือกิจการต่างๆ นายจ้างบางรายไม่ได้ให้ความร่วมมือมากเท่าไร อาจเนื่องมาจากกิจการของตนมีแรงงานผิดกฎหมายทำงานอยู่ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ตรวจพบแรงงานที่ผิดกฎหมาย นายจ้างจะต้องถูกดำเนินคดี ต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย และแรงงานที่ถูกจับได้ก็就会被ส่งตัวกลับประเทศพม่า

ต่อมาเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2542 บรรดากลุ่มนายจ้างได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อขอยืดระยะเวลาในการผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวออกไปอีกหลังจากวันสิ้นสุดการผ่อนผันในวันที่ 3 สิงหาคม 2542 เพราะพวกตนได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากแรงงานขาดแคลน ซึ่งไม่เพียงแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่านั้นที่ได้ยื่นหนังสือเพื่อขอยืดระยะเวลาในการใช้แรงงานต่างด้าว แต่ยังมีอีกหลายจังหวัดทั่วประเทศที่ทำอย่างเดียวกัน ทำให้รัฐบาลยอมให้มีการผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวอีก เป็นระยะเวลา 1 ปี ซึ่งกิจการที่ได้รับอนุญาตให้แรงงานพม่าทำได้นั้นมีจำนวนลดลงจากนโยบายในปี 2541 ในส่วนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน บรรดานายจ้างต่างก็ไม่พอใจกับผลที่ได้ คือ มีเพียง 2 กิจการ ที่ได้รับการอนุญาตให้มีแรงงานพม่าเข้าทำงานได้ คือ กิจการการเกษตร กิจการก่อสร้าง ทำให้นายจ้างเหล่านี้คิดหาวิธีหลีกเลี่ยงกฎหมายจากการนำแรงงานพม่ามาใช้ โดยการนำแรงงานเหล่านี้ไปขึ้นทะเบียนให้อยู่ในกิจการประเภทเกษตรกรรม แต่กลับนำพวกเขาไปทำงานในกิจการของตนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้แรงงานเหล่านี้ เช่น กิจการร้านอาหาร ซึ่งแรงงานพม่าเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก โดยนายจ้างได้ให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษาว่า แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะทำงานอยู่ในร้าน ไม่ได้ออกไปไหนมาไหนบ่อยเช่นแต่ก่อน และเวลาที่เจ้าหน้าที่มาตรวจค้นเจอแรงงานเหล่านี้ ตนก็จะบอกกับเจ้าหน้าที่ว่าแรงงานเหล่านี้ทำกิจกรรมเกษตร แต่เนื่องจากช่วงนี้ไม่ต้องคอยดูแลผลผลิตมาก

จึงให้มาช่วยงานที่ร้าน นายจ้างบางรายมีสายมาคอยรายงานว่าวันไหน เมื่อไรที่เจ้าหน้าที่จะมาทำการตรวจค้นแรงงานที่ผิดกฎหมาย ทำให้นายจ้างสามารถหลบหนีการจับกุมได้ ซึ่งการประพฤติเช่นนี้ไม่ได้มีเพียงแต่นายจ้างที่เป็นเจ้าของกิจการที่ไม่ได้รับอนุญาตเท่านั้น แต่ยังมีนายจ้างที่เป็นเจ้าของกิจการตามที่รัฐบาลได้อนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวด้วย เนื่องจากนายจ้างเหล่านี้ต้องการที่จะลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งยังไม่ต้องห่วงเรื่องสวัสดิการต่างๆ อีกด้วย

แม้ว่าจะมีนโยบายต่างๆ เข้ามาควบคุม ดูแล เพื่อป้องกัน และสกัดกั้นแรงงานที่ลักลอบเข้ามา แต่ก็ยังคงมีแรงงานผิดกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งปัญหาหลักที่ไม่สามารถควบคุมได้ คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่บางรายอาจปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยปละละเลยในการควบคุมปริมาณการเข้า – ออก ของแรงงานพม่า การมีส่วนร่วมรู้เห็นกับแรงงานพม่าที่เดินทางเข้ามา นายหน้า หรือแม้แต่ตัวผู้ประกอบการเองก็ตาม

อย่างไรก็ตาม จากคำตอบที่ผู้ศึกษาได้ในการเก็บข้อมูลนั้น อาจถูกบิดเบือนจากความจริงได้ เนื่องจากผู้ถูกสัมภาษณ์อาจไม่ไว้วางใจผู้ศึกษา และอาจเกรงว่าตนอาจได้รับผลเสียในภายหลังได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ในส่วนของภายในประเทศ

- ผลกระทบที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะเป็นผลกระทบทางสังคม การเกิดชุมชนแออัด ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ปัญหาโรคระบาด ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมาจากเด็กไร้สัญชาติที่ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
- รัฐบาลอาจมีนโยบายให้มีการตั้งการค้าชายแดน หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มขึ้น เพื่อกระจายจำนวนแรงงานพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง และที่กำลังเดินทางเข้ามาใหม่ ได้มีงานทำ จะได้ไม่เข้ามาแออัดอยู่ในเขตอำเภอเมือง
- ควรให้แรงงานทุกคนทำบัตรประจำตัวเข้า – ออก และไม่ให้แรงงานหลบหนีเข้ามาขายแรงงานนอกเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้
- รัฐบาลอาจนำมาตรการจัดเก็บภาษีรายได้บุคคลของแรงงานต่างด้าว โดยวิธีการประเมินรายได้ (โดยปกติแล้วผู้มีเงินได้ต้องมีหน้าที่แสดงรายการเพื่อชำระภาษี ซึ่งกฎหมายไม่ได้จำกัดว่าผู้นั้นจะเป็นคนต่างด้าว หรือคนไทย) ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิบัติอย่างเสมอภาค เพราะประ

ชาชนชาวไทย หรือแรงงานไทยก็มีส่วนรับผิดชอบในการเสียภาษีให้รัฐบาลเช่นกัน

- รัฐบาลอาจจัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานให้รับผิดชอบดูแลในเรื่องของสาธารณสุข เพื่อให้แรงงานพม่าที่เป็นโรคได้รับเข้าการรักษาตัว และเพื่อป้องกันไม่ให้แพร่เชื้อไปสู่คนอื่น การให้ความรู้ในเรื่องของการป้องกัน และระวังการเกิดโรคต่างๆ การให้ความรู้ในเรื่องของการคุมกำเนิด จะส่งผลให้ปัญหาการเกิดเด็กไร้สัญชาติลดลง เป็นต้น ซึ่งงบประมาณที่รัฐบาลจะนำมาใช้จ่ายในส่วนนี้จะมาจากเงินภาษีรายได้บุคคลของแรงงานต่างด้าว

- รัฐควรส่งเสริม และพัฒนาฝีมือแรงงานไทยให้มีทักษะสอดคล้องกับทิศทางการความต้องการของภาวะตลาดแรงงาน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับค่าจ้างที่ได้รับ และเป็นการช่วยให้จำนวนของแรงงานต่างด้าวลดลง

- ควรปลูกฝังค่านิยมของแรงงานไทย ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อภาระกิจ หรือหน้าที่การงานของตนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ และจำนวนบุคลากรให้เพียงพอต่อภาระกิจที่เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการสร้างสวัสดิการพื้นฐานให้กับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดเก็บข้อมูล เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นส่วนช่วยให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- รัฐบาลควรกำหนดบทลงโทษที่มีความชัดเจน มีการลงโทษอย่างจริงจัง และเด็ดขาดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผิดกฎหมาย

5.3.2 ระดับเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

- สัมฤทธิ์ผลของนโยบายอาจเกิดขึ้นได้หากหลายฝ่ายให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะฝ่ายประเทศต้นทาง การเปิดโอกาสให้คนอื่นเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือประเทศเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น การยกระดับคุณภาพทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ อันจะส่งผลให้มีแรงงานอพยพเข้ามาน้อยลง

- รัฐบาลไทยอาจขอความร่วมมือจากอาเซียนซึ่งมีประเทศพม่าเข้าร่วมเป็นสมาชิก เพื่อช่วยกันโน้มน้าว และเรียกร้องให้รัฐบาลทหารพม่า และชนกลุ่มน้อยต่างๆ ยุติการรบ เพื่อเห็นแก่ประชาชนของตน และหันมาปรองดองกันเพื่อสันติภาพ ควรจะเอาเวลาในการสู้รบไปพัฒนากลุ่มของตนเพื่อการมีชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อตกลงร่วม (Joint Committee) ของอาเซียนจะไม่เข้าไปแทรกแซงเกี่ยวกับการเมืองในแต่ละประเทศ แต่การอพยพของแรงงานต่างด้าวเป็นปัญหาที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับประเทศไทยประเทศเดียว หากแต่ในอนาคตอันใกล้แรงงานเหล่านี้อาจจะกระจายเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ มากขึ้น เช่น เวียดนาม เป็นต้น

- เจ้าหน้าที่ทางฝ่ายไทยอาจขอความร่วมมือจาก United Nation หรือ UN เรียกร้องให้มีการย้ายค่ายผู้อพยพ หรือค่ายผู้ลี้ภัยออกจากประเทศไทย และไปตั้งในเขตของประเทศพม่าเอง ซึ่งทาง UN อาจมีการตกลงร่วมระหว่างชนกลุ่มน้อย และรัฐบาลทหารพม่า เพื่อกำหนดเขตที่พักอาศัยสำหรับคนเหล่านี้ และเป็นเขตที่จะต้องได้รับความปลอดภัย

- เจ้าหน้าที่ทางฝ่ายไทยควรมีบทบาทหนักแน่น ในการนำประเด็นปัญหาเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวเสนอต่อที่ประชุมทั้งในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน หรือระหว่างกลุ่มประเทศอื่นๆ อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริงจากหลายๆ ฝ่าย

5.3.3 การแก้ไขระดับทวิภาคี

- เจ้าหน้าที่ทางฝ่ายไทย และรัฐบาลพม่า ควรจัดประชุมร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือกัน ในปัญหาที่ไทยต้องรับภาระในเรื่องของการอพยพของประชาชนในประเทศพม่า ชักจูงโน้มน้าวให้พม่ายอมรับว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ทั้ง 2 ประเทศ จะต้องมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน และชี้แจงให้ทางรัฐบาลพม่ามีความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศพม่าที่จะไม่แทรกแซงด้านการเมือง ซึ่งหากมีการสู้รบระหว่างแนวชายแดน และมีผู้ลี้ภัยหนีเข้ามาในประเทศไทย หากไทยคุมตัวไว้ได้ก็จะส่งกลับทันที ทางรัฐบาลพม่าจะได้ไม่หวาดระแวงว่าไทยจะเป็นกำลังหนุนให้กับชนกลุ่มน้อยในการต่อต้านรัฐบาล อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศได้

- ควรมีการตกลงกันในระดับท้องถิ่นระหว่างเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการหลบหนีเข้ามาของชาวพม่า กับเจ้าหน้าที่ของชนกลุ่มน้อย เกี่ยวกับการป้องกัน และสกัดกั้นไม่ให้ชาวพม่าลักลอบเข้ามาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนทางฝ่ายไทยก็สามารถดำเนินการได้ทันที

5.3.4 การแก้ไขระดับพหุภาคี

- ประเทศไทย และประเทศสมาชิกในกลุ่ม ASEAN ควรหารือกัน เพื่อหาข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศขึ้น เพื่อการควบคุม ดูแลเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในทุกๆ เรื่อง เช่น ข้อตกลงในด้านสาธารณสุข เพื่อให้การช่วยเหลือแรงงานที่ติดโรคระบาด และให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้จักป้องกันตนเองจากโรคต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลา และงบประมาณของผู้ศึกษา ทำให้ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพียงพื้นที่เดียวไม่สามารถ

เป็นตัวชี้วัดให้เห็นชัดในเรื่องของผลกระทบจากนโยบายผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวที่มีต่อชุมชนทั่วประเทศไทยได้ ดังนั้น หากมีผู้สนใจทำการศึกษาต่อ ซึ่งอาจจะเลือกพื้นที่ในการศึกษาแตกต่างกันไป เพื่อนำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ และหาความเหมาะสมในการกำหนดนโยบาย ตลอดจนการนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้นโยบายเกิดสัมฤทธิ์ผล และมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง